

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XV. De generibus sive ordinibus, quibus prisci Germani inter se distincti fuerunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

dit: Ἡ σὺν ἧ, εἰς εἰκοὴν, ἔ Φερέωνοι ἐο μάχαις, ἔδὲ λογισμῶ Ἰππίτην πνι, ἀλλὰ Ἰουμῶ χεράμοι, καθά-
 πρῃ Ἰνεῖα. id est: *Laborum in praeliis non admodum tolerantes fuisse videntur, & bella non tam*
ratione gessisse, quam belluino quodam impetu. Verius certè Seneca, qui solà irâ; sibi ipsi in-
 festissimâ, comminui solitos adfirmat. Livius, lib. v: *Galli flagrantēs irâ; cuius impotens est*
gens. Itaque rectè addit Seneca superioribus ista: *Agedum, illis corporibus, illis animis, deli-*
cias, luxum, opes ignorantibus, da rationem, da disciplinam; ut nihil ampliùs dicam; necesse erit no-
bis certè mores Romanos repeter. Sanè nihil æquè iis defuit, ac disciplina militaris. quam
 posteaquàm addidicerunt, non jam tam facilè, ut antea, à Romanis praeliis comminuti
 fuerunt; quod infra suo loco patebit. Atque hæc etiam de interno corporum habitu dif-
 feruisse sufficiat.

CAPUT XV.

De generibus, sive ordinibus, quibus prisca GERMANI inter se
 distincti fuerunt.

HABITU naturâque corporum Germanorum explicatis, ordo rerum poscebat,
 uti de vestitu eorum proximè subtexeretur. verùm de hoc, aliisque eorum mori-
 bus uti satis commodè sermo posthinc haberi possit; genera hominum, sive ordi-
 nes, in quos universi per omnem terram Germaniam fuerunt distincti, antè indi-
 candi erunt. nam pro ordine quisq; suo, ut in aliis rebus, sic vestitu inter se distinguebantur.

ORDINES in universum fuisse reperio haud ampliùs IV. quorum primus NOBILIUM; alter INGENUORUM, sive LIBERORUM; tertius LIBERTORUM, cui admixtus LIBERTINORUM; quartus SERVORUM. Horum omnium cùm inferioris ævi auctores, tum antiquus etiam scriptor meminit C. Tacitus, in libro de Germaniâ. *Reges, inquit, ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. & postea: Dominum ac servum nullis educationis deliciis distinguas. inter eadem pecora, in eadem humo degunt: donec atas separet ingenuos, virtus agnoscat.* Sed quam distinctissimè, disertissimèque infra: *Liberti non multum supra servos sunt: raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate; exceptis dumtaxat*
his gentibus, quæ regnantur: ibi enim & super ingenuos, & super nobiles ascendunt. apud ceteros, impares libertini libertatis argumentum sunt. Item postea; ubi de Svonibus sic loquitur: *Est apud illos & opibus honos: eoque unus imperitat; nullus jam exceptionibus, non precario jure parendi. nec arma, ut apud ceteros Germanos, in promiscuo: sed clausa sub custode, & quidem ser-
 vo. quia subitus hostium incurfus prohibet oceanus. otiosa porro armatorum manus facile lascivunt. enim verò neque nobilem, neque ingenuum; ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est.* Tacito consentiens inferioris ævi scriptor, Adamus Bremensis, sic tradit de Saxonibus: *Quatuor differentiis gens illa consistit: Nobilium scilicet, & Liberatorum, & Libertorum, atq; Servorum.* Non modò de unâ Saxonum natione hoc intelligendum; sed de universâ Germanorum gente. nam cuncta, quæ Tacitus in libro de Germaniâ universis tribuit
 Germanis, Adamus unis Saxonibus penè iisdem adscribit verbis. Sed idem de Saxonibus tradit & Hucbaldus, Elnonensis abbas, in vitâ beati Lebuini: *Erat gens Saxonum, sicut nunc usq; consistit, ordine tripartito divisa. sunt enim ibi, qui illorum lingua Edlingi; sunt, qui Frilingi; sunt, qui Lassi vocantur. quod Latinâ sonat lingua; Nobiles, Ingenui, atq; Serviles.* Item Nithardus, historiæ Francorum lib. IV: *Gens Saxonum omnis in tribus ordinibus divisa consistit. sunt enim inter illos Edlingi; sunt, qui Frilingi; sunt, qui Lazzi illorum lingua dicuntur: Latinâ verò lingua hoc sunt; Nobiles, Ingenui, & Serviles.* Atque hi equidem duo malè treis tantum faciunt ordines; servorum ordinem omittentes; quod infra patebit; nempè, quia *liberti non multum supra servos erant; ut testatur Tacitus.* Fuisse eorum ordinem à servis distinctum, præter Taciti, Adamique fidem, leges quoque antiquæ Bajuvariorum attestantur: in quibus ita legitur: *Manumissa, quam Frilaz in vocant.* Item glossarium vetus Latinotheoticum: *Libertini, Frilazzi.* Sed singulorum status, atque conditio inspiciatur.

Adamus Bremensis superioribus hæc continuò subnectit: *Et id legibus firmatum, ut nulla pars, in copulandis conjugis, propriæ sortis terminos transferat: sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam; libertus jungatur libertæ, & servus ancillæ. Si verò quispiam horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem duxerit uxorem; cum vitâ suâ damno componat.* Rigida admodum lex; fateor: sed utilissima; ut mox adparebit. Hodie etiam in Germaniâ (in eâ nimirum, quæ ab Galliæ Italiæque finibus, simulque moribus remotior) idem mos quam-

quam religiosissimè observatur; non equidem pœnæ alicujus præstituræ metu, sed antiquissimâ persuasione: quum omnino se suumque ordinem nobiles homines pollui credant, si quis vel tenuissimâ sorte vir ducat opidanam licet ditissimam. Quin etiam & ipsi opidani, in magnis opidis, sive celebrioribus urbibus, duobus potissimùm inter se distinguuntur ordinibus; quorum alter *patriciorum*, alter *plebeiorum* dicitur, legibusque apud eos cautum est, ne quis extra ordinem suum uxorem ducat. Verustissimum hoc, non modò Germanorum nostrorum, sed & omnium gentium fuit institutum, & si non antè, certè, statim post terrarum inundationem cœptum. unde, in gentium dispersione, in universum orbem directum. Falsum est, quod Diohyus Halicarnassensis, & Livius, atque Plutarchus

10 Romulo, primo Romanorum regi, adscribunt: nempe hujus esse institutum, populum Romanum in *patricios*, *nobiles*, atque *plebeios* distinguere. quod certè non magis verum, quàm quæ eidem Romulo, ac Numæ, de sacrorum ritibus, temporumque divisione attribuantur. quæ primi illi Romani, non ut nuper à regibus suis inventa, sed ex antiquissimis cunctarum gentium consuetudinibus habuere; ut infra in singulis satis clarè patebit. Ad nobilitatem quod attinet; haud facilè ulla gens, vel natio, cum antiquis Græcorum, Romanorumque temporibus, tum patrum nostrorum, vel nostro etiam hoc sæculo reperta sine nobilitatis dignitate atque honore. Memorabile sanè exemplum, maximèque dignum, quod cum Germanorum nostrorum moribus conferatur, est in Iaponiis, gente insulanâ, ad Sinarum terram: de quibus hæc in epistolis patrum Jesuitarum, qui illic versati sunt, legimus: *Iaponiorum tres præcipuè ordines numerantur: Patricii, qui vectigalibus civitatis fruuntur: Bonzii, sacrificuli: quorum item ampli sunt redditus: Operarii, qui aliorum veluti servitia sunt; semper iis laborant, semper iis obnoxii degunt. Nam nec patriciis inopia, quamvis extrema, nobilitatem aufert; nec operariis quantavis pecunia dignitatem affert ullam: nec unquam operarios inter ac nobiles matrimonia commiscuntur. Item ista: Iaponia gens dignitatis mirum quàm studiosa. sic prorsus, ut eam reliquis rebus omnibus anteponant. Rei familiaris inopia patet illa quidem in hac gente latissimè. si ea nulli est dedecori: nec sanè minus idcirco, qui nobiles sunt, à plebe coluntur. neque verò eorum quisquam, pauperrimus licet, connubio cum plebeis ullâ mercede jungitur. usque adeò existimationem divitiis præferunt. En, eadem huic genti, longè remotissimæ, mens quæ Germanis nostris. quam tamen hos ab illis, aut illos ab his quondam accepisse, haud temerè dixeris: sed ex unâ eadèmq; terrâ Schinar, in gentium dispersione, utrosque in suam quosque detulisse regionem, concedas necesse est. quod ex nobilitatis origine, quam mox ostendam, maximè patebit. Ceterum apud antiquos Germanos nobilium dignitatem fuisse plebeiorum sive ingenuorum divitiis prælatam, cum ex iis, quæ supra ex Adamo Bremensi attuli, tum ex hodiernis maximè moribus liquet. quidpe hodièque in omni eâ, quæ antiquitus dicebatur, ad glaciale usque oceanum, Germaniâ, nobilibus hominibus, licet tenuissimè sæpè sint censu, honorem tamen, primumque ubique locum locupletissimi etiam opidani deferunt: non tam statuto, vel lege, quàm ordinis reverentiâ ducti. Antiquam apud Celtas nobilitatis observantiam indicat Cæsar, belli Gallici comment. v. 1, his verbis de Gallis loquens: *In omni Galliâ eorum hominum, qui aliquo sunt numero, atque honore, genera sunt duo. nam plebs penè servorum habetur loco: quæ per se nihil audet, & nulli adhibetur consilio. De his duobus generibus alterum est druidum, alterum equitum: id est, sacerdotum, & nobilium. Eandem nobilitatis præminentiam indicat maximè ex Posidonii monumentis Athenæus, lib. iv, cap. xiii, his verbis de Gallis, Germanorum consanguineis, loquens: Οταν η̄ πλείονες σιωδειπνωσιν, καθλοῡ μὲν ἐν κύκλω: μέγιστος ἡ ὁ βασιλευς, ὡς ἀδ' ἑσθ' οὐ φαί' ἡ χορὴ, διαφύρων τ' ἄλλων, ἢ κτ' τὴν πλεμικὴν ὄχλησαν, ἢ κτ' τὸ γένος, ἢ κτ' ἀλλ' ἄν. id est: *Convivæ plures ad cœnam si convenient, in orbem quidem consistunt; ac in medio præstantissimi est sedes, veluti cætus principis, ejus nimirum, qui ceteros vel bellicâ dexterritate, vel nobilitate generis anteit, vel divitiis. Ut maximè bellicosus nobili, sic nobilis opulento plebeio anteferebatur. Bellicositas autem nobilitati præferabatur, quia hujus illa erat***

50 origo atque mater. Cujus rei ratio sic se habet: Ab initio rerum, primus mortalium Adamus à Deo, conditore suo, inter reliqua, de quibus infra suo loco ac ordine disputabitur, hoc quoque perdidicerat: nempe Spiritum sanctum habitaturum in animis hominum; ardoremque & fervorem pietatis, omniumq; virtutum excitaturum. Nepotes Adami postquàm, unâ cum patre suo Caino (de quo pluribus id infra ostendetur) à veri æternique Dei, rerum cunctarum conditoris, veneratione ad falorum numinum cultum, Sathanæ impulsu, delapsi sunt: contentiones, rixas, lites, certamina, bella, rapinas, ac latrocinia, quorum omnium ardorem atque cupiditatem malignus ille spiritus, ipse videlicet Sathanas inspirabat, denique quidquid ad animi simul atque corporis strenuitatem pertinet, pro veris

illis virtutibus, ceu à Sancto spiritu suppeditatis, habuerunt: ob easque res Sanctum spiritum quammaximè venerati sunt, sub Martis, Herculis, Vulcani, aliisque nominibus; ut infra docebitur. Hinc ipsa bellicositas *virtutis* nomen κατ' ἐξοχήν fortita est. sic enim apud gentileis auctores τῆ ἀρετῆς, id est, *virtute* gens gentem præstare dicitur; non ob temperantiam, vel fidem, vel pietatem, vel aliam quampiam moralium virtutum; sed ob animi fortitudinem in certaminibus, manuumque promptitudinem. Hinc illud Ciceronis, in oratione pro Muræna: *Rei militaris virtus præstat reliquis omnibus.* & paullo post: *Summa dignitas est in iis, qui militari laude antecellunt.* Verisimum est, quod Herodotus, lib. 11, scriptum reliquit his verbis: Εἰ μὲν γὰρ καὶ τὸ παρ' Αἰγυπτίων μεταθήκασι οἱ Ἕλληες, εὐκ' ἔγω ἀτεκέως κέρναι. ἱρέων καὶ Θεητικῶν, καὶ Σκυθῶν, καὶ Πέρσων, καὶ Λυδῶν, καὶ ἄλλων πάντας οὖν βαρβάρους, ἀπομιμήσεως τ' αἰδῶν ἡγεμονίας πολλοῦ τῶν οὖν πύχνας μεταβίνοισας, καὶ οὖν ἐκζόντες τῶν οὖν ἢ ἀπὸ πλεονεξίας τ' χροναζέων, γανναίως νομίζοις εἶναι, καὶ μάλα οὖν ἐς τὸ πόλεμον ἀντιθέτων. id est: *Hoc ab Aegyptiis an mutuati sint Græci, pro certo dijudicare nequeo: quandoquidem videam & apud Thracas, & Scythas, & Persas, ac Lydos, adeoque apud omnes fermè barbaros haberi pro ignobilioribus civibus eos, qui opificia discunt, horumque liberos: generosiores autem, qui à manuaris operibus abstinent; maxime verò qui militari rei vacant.* Nempe ob unicum illam veterum mortalium virtutem, sive strenuitatem, quæ in bellis spectabatur. Unde hodiè que ea opinio apud omnes gentes obtinet, & in Christiano orbe, maxime apud Germanos, finitimosque eorum Polonos, veram genuinamque nobilitatem nullà alià re hominem inferioris ordinis consequi posse, nisi virtute bellicà. Tacitus de antiquis Germanis, ut antè relatum, *Reges, in-* 20
quit, ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. Quòd si igitur etiam in plebe, sive ingenuorum ordine aliquis bellicà virtute reliquos omnes, tam nobiles quàm ingenuos, præstaret: is in ducem belli diligebatur, nobilitatis dignitate haud dubiè ei simul attributà. Apud Iaponios, *nec nobilibus inopia, quamvis extrema, nobilitatem aufert; nec plebeis quantavis pecunia addit ullam.* Idem apud majores nostros valuisse, ex prædictis patuit. Sed proh dolor! nos jam in ea incidimus tempora, quibus etiam indignissimi homines in sacrum illum, & maxime venerandum ordinem, non modò admittuntur, sed ultro adsciscuntur: non tam vanitate eorum, qui eum honorem consequi cupiunt; quàm ipsorum principum aviditate, qui leviusculi cujusdam compendii gratià perditissimis etiam sæpè mortalibus eum indulgent. Quos tamen antiqui illi atque verè nobiles, interiorum Germaniam colentes, ut impares 30
aspernantur, confortioneque indignos habent. Apud alias nonnullas Christiani nominis gentes adeò opibus habetur honos, uti ferè nulli sint nobiles, quin mercaturam terrà marique exerceant. apud alias rursus mercatores quidem in nobilitate non ponuntur: ob unam tamen opum affluentiam, non modò nobilibus, sed superioris etiam ordinis viris præferuntur. adeò & heic nobilitas tantum nomen est. Quamquàm nec ulla apud hos verè nobilitatis, ex antiquitate generis, vel ex virtute bellicà prognata, imago est. sed nobilis habetur is, quicumque procul mercaturà atque opificio vitam degere possit. nec quidquam refert, probus an improbus, sceleratusque pater vel ipse etiam paullo antè fuerit: bonis an malis, nefandisque artibus ea quæstiverit, per quæ nobilium vitam agere creditur. Apud præfatos quoque Romanos ad summos reipublicæ honores pervectos fuisse eos, qui virtute 40
bellicà ceteros præstabant, patet ex Livio, Dionysio Halicarnassense, & aliis. unde illud est Senecæ, in epistolà XLVII: *Varianà clade quàm multos splendidissimè natos, senatorium per militiam auspicantes gradum, fortuna depressi?* Tulli Romanorum regis ad Fufetium Albanorum regem hæc refert Dionysius verba, lib. 111: Ἀρχὴ τῆ καὶ βασιλείας καὶ τῶν ἀλλοῦς τιμῶν καρπὸς τῆς ἀρετῆς, ἢ καὶ ὁ πολλὰ χρημάτων κεκτημένῳ, ἢ δὲ ὁ πολλὰς πύχνας ἀπὸ πλεονεξίας ἀπὸ τῶν οὖν οὖν ἢ τῶν οὖν τιμῶν ἀξίῳ. ἢ δὲ ἐν ἀλλοῦ τινὶ τῶν οὖν ἀπὸ πλεονεξίας ὑπάρχει νομίζομεν, ἀλλ' ἐν ἀρετῆ. hoc est: *Magistratus, & senatoria dignitas, ceterique honores deferuntur apud nos, non iis, qui amplas possident opes, aut longam majorum indigenarum possunt ostendere seriem: sed iis, qui talibus honoribus sunt digni. nullà enim alià re, quàm virtute, mortalium nobilitatem constare ducimus.* Hæc equidem ori adscribuntur gentili, verique Dei ignaro. à quàm mente quàm longè 50
nunc (proh dolor!) nos Christiani absumus? Nam multis in locis, non modò nobilitatis titulus, quod modò dixi, sed & magistratus, & senatoria, judiciariaque dignitas, & reliqua reipublicæ munia, non solum bonis sed improbissimis etiam hominibus pretio venduntur. in tantum à veteri illà verè nobilitatis existimatione recessimus. Quid tu heic in iudiciis, quid in reliquis reipublicæ partibus, ab animis tam corruptis, tamque vitiosis fieri censès? Scilicet pessima quæque: & inter alia, maxime id, quod de Romà suà conqueritur Juvenalis, satyrà 111, his verbis: *Da te ssem Romæ tam sanctum, quàm fuit hospes*
Numinus Idæi: procedat vel Numa, vel qui

Servavit

*Servavit trepidam flagranti ex ade Minervam:
Protinus ad censum; de moribus ultima fiet
Quæstio: quot pascit servos; quot possidet agri
Iugeras; quàm multâ, magnâque paropside cœnat?
Quantum quisque suâ numerum servat in arcâ,
Tantum habet & fidei.*

Compertum habeo, quum nuper apud judicem quemdam pauperioris conditionis mulierculâ comparuissent, de opulento quodam querelam habiturâ: iis conspectis exclamasse protinus judicem: Discedere inde mendicæ cum querimoniis suis importunis: se illi, cuius nomen proferebat, potius credere, homini locupleti, atque honorando. O vox Sathanæ, non hominis! Sed hæc & huiusmodi alia, non tam nostra sunt vitia, quàm externarum gentium: quibus vel Svionum, quorum suprâ memini, Sitonumque mores retinere, vel Romanorum placuit imitari exemplum: qui & ipsi, à quo Carthaginem & Asiaticos reges debellarunt, in corruptissimas prolapsi sunt mores. unde non minus lepidè quàm verè de iis ita cecinit, in satyrarum primâ, idem Juvenalis:

*Vincant divitiæ: sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum
Majestas.*

20 Et item prædictâ satyrâ III:

*Nihil habes infelix paupertas durius in se,
Quàm quòd ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, & de pulvino surgat equestri
Cujus res legi non sufficit. & sedeant heic
Lenonum pueri, quocumque in fornice nati:
Heic plaudat nitidi praconis filius, inter
Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanista.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.*

30 Gentilis hæc est hominis justissima indignatio. cui nos Christiani eandem Othonis mentem quamartissimè amplectentes, quid habemus, quod respondeamus? Pudeat sanè, pudeat, pigeatque: si quid etiamnum pudoris in nobis reliquum est. Memini me quondam cum homine extraneo, non rudi, nec imperito, sed literarum satis gnaro, & quidem theologiam professo, sermonem super nobilitate Germanicâ contulisse: qui omnino negabat æquum esse, hominem tenuis fortunæ, licet aliàs sangvine virtuteque nobilem, cuiquam opulento præferri. O vocem, non modò Christiano, ac theologo, sed & barbaro, profanoque homine indignissimam! Adeone res, à Deo optimo maximo in usum hominis condita, præstantior censetur ipso homine, divinæque illius auræ particulâ, quâ ipsi Deo nos reddimur quodammodò similes? O tempora; ô mores! Verùm enim verò jam eò perventum est, uti non modò externi sic sentiant populi; sed ipsi inter se Germanorum nonnulli 40 pauperem nobilitatem aspernentur; eorumque rideant sententiam, qui malint angustæ sortis ducere uxorem nobilem, quàm amplissimâ dote opidanam: quum nihil indignius, magisque ridiculum putent nobili homine egeno. ceu verò ad veram nobilitatis dignationem divitiæ plus facere debeant, quàm sangvinis puritas, virtutisque claritudo. Sed age; antiquissimi, quod apud omneis quondam gentes vixit, instituti auctoritatem, ipsumque nomen nobilitatis, fortasse vanum atque inane, si lubet, mittamus. rem ipsam inspiciamus: quantumque vel divitiarum honos mali, vel nobilitatis observantia boni mortalium generi attulit, paucis disquiramus. Primò, ad divitias quod attinet; certum est, ubi his unis omnis habetur honos, atque pretium, illic per fasque nefasque ad eas contendit. nec cuiquam incompertum esse potest, facilius, multoque citius per malas arteis perveniri ad 50 opeis, quàm per bonas. nam, uti idem eadem satyrâ III canit poëta,

*Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.*

Contrà verò,

Cum pretio.

— Omnia Romæ

Vnde fit, uti non modò ii, qui suapte naturâ sunt improbi, sed boni etiam sæpè homines, exemplis malorum corrupti, facinora flagitiosissima tentent, quibus ad opeis ac denique per has ad honorem illum pervenire queant. Contrà verò vera illa nobilitas non nisi probis, varioque virtutum genere præditis quondam concedebatur summaque tunc felicitas erat

hominum, in quibus non poterat superior potentiorque esse, nisi idem & melior. Exempla harum rerum haud desunt illis, qui eas regiones visunt, in quibus unis opibus maximum omnium habetur honos. heic quidpe quam frequentissimè videre est, etiam primariorum virum, & qui maximis suis opibus maximam nobilitatem consequuti putantur, filios nepotisque ad horrendissima nonnunquam flagitia descendere; atque in iis perpetrands neque Deum, neque homines vereri; dum in unis opibus satis sit praefidii, quas & ipsas tam temerè per eadem flagitia prodigunt, quàm facilè pater vel avus per nefas quæstiverat. Contra verò in Germaniâ nostrâ, quamvis multi nobiles petulanter juveniliterque vivant; tamen in regione tam amplâ, tamque vastâ, vix unum atque alterum, vel tertium toto sæculo reperias, qui indignis facinoribus sese contaminaverit, infamemque reddiderit: nisi si quem aliquando castrensiū morum corruptela à sanâ mente longiùs abripiat. reliqui non tantum suâ, sed totius etiam familiæ cognationisque dignitatis reverentiâ continentur. Nec nobiles solum, sed opidanorum etiam primarii virtutis probitatisque famam quam religiosissimè custodiunt. Apud illas genteis, quæ maximum opibus habent honorem, inter alia vitia, maximè mireris, quàm statim homines, etiam sordidissimo & parum honesto loco nati, intumescant, superbiuntque, ac planè intolerabiles reddantur, ubi quid opum adfluxit. propter quas à minùs opulentis, licet longè meliore loco genitis, coluntur, fermèque venerantur. Eisdem rursus homines, sed & summo loco ortos, ut primùm fortuna faciem mutaverit, continuò adeò & ipsos animum demittere, & ab aliis, qui antè venerabantur, despici, fastidiri que cernas, uti nihil umquam abjectius, nil vilius in orbe terrarum videris. 20 Nec id semel: sed quotiescumque eosdem homines extollere atque deprimere fortunæ visum. Hoc planè barbari est ingenii; non Christianæ mentis: quæ omneis opes, omneis divitias, omneisque thesaurorum acervos in unâ pietate, & quæ hinc procreatur, virtute positos habere debet. At apud præscos mortaleis honos atque dignatio etiam pauperrimæ nobilitati manebat; nuncque manet apud Germanos nostros ferè omneis, conterminosque eorum Polonos, & si qui alii versus orientem Christiani nominis populi pestifero illo Plutonis spiritu nondum adflati sunt. quos tamen delicatuli illi, & lepidiore vitâ emolliti homines barbaros adpellare haud verentur; nimirum, quia non iisdem secum moribus agunt; id est, non eadem utuntur comitate, humanitateque, quâ ipsi, in sermone, victu, ac vestitu. Sed hæc comitas, & ut vulgò nunc vocatur, civilitas, nihil aliud esse deprehendi. 30 tur, quàm mera adulatio: ubi aliud sentias, aliud loquaris. Nitorem vestium, ædificiorumque splendorem, & in vario ciborum genere lautitias, facilè illis, præ Germanicis quibusdam nationibus, concesserim. sed neque hæc quoquam gentium invecta, quin eodem pessimi simul mores illati sint. nullibique vera virtus diutius stetit, quàm apud quos horrida illa vita quam longissimè duravit. Primos ex Europæis Græcos, post hos, Romanos Asiaticis in pessimos fuisse corruptos mores opibus, quis historias eorum scrutatus ignorare potest? Rectissimè, verissimèque Ovidius in primo metamorphoseôn, de ætate hæc ferreâ:

— Engere pudor, verumque, fidesque.
In quorum subire locum, fraudesque, dolique,
Insidiaque, & vis, & amor sceleratus habendi.

40

— Itum est in viscera terræ:
Quasque recondiderat, Stygiisque admoberat umbris,
Effodiuntur opes, IRRITAMENTA MALORVM.
Vivitur ex raptis: non hospes ab hospite tutus,
Nec socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.
Lurida terribiles miscent aconita noverca.
Filius ante diem patrios inquit in annos.
Vincta jacet pietas; & virgo cade madentis,
Ultima caelestum, terras Astræa reliquit.

50

Harum rerum fortè etiam in Germaniâ haud rara exempla. at in infimâ abjectissimâque plebe. inter nobileis, vel etiam primarios opidanos, haud facilè tale quid reperias. quum contra apud eos populos, qui omnem nobilitatem in unis opibus habent, fieri non possit, quin per earundem opum cupiditatem postrema quæque tententur, non ab infimâ plebe tantum, verum ab summi ordinis viris, qui per divitias nobilitatem suam auctam cupiunt. Quin hoc etiam iis accedit pessimi moris, & summæ indignitatis, quòd earundem divitiarum cupido imos summis per connubia misceat; quotiescumque falsam istam & adul-

adulterinam nobilitatem dote auctum iri speratur. adeoque rarò quis curat, improbam impudicamque esse uxorem, & non solum sordidissimis, sed sceleratissimis etiam aliquando parentibus progeneratam; modò hæc omnia dos ampla compenset. Verùm ego longiùs, liberiùsq; processi, dum me corruptissimorum inter Christianos morum piget, tædetque. Hæc tamen cuncta pro defensione Germanicæ nobilitatis dicta sunt: quam penè una gens nostra integram intactamque custodit: quum apud plerasque alias ferè omnis evanuerit. Diu atque æternùm nostri uti custodiant, Deum termaximum precor, venerorque. Nam certum est, ubi hujus dignitas, quemadmodum apud alios, contemta planè atque contaminata fuerit, summusque honos opibus deferatur; eandem simul vitiorum
 10 copiam nobis affusum iri. Nunc ad reliqua orationem, unde longiùs digressa est, in viam revoco. Nobilitatis igitur dignatio, licet rei familiaris inopià sæpe adstricta, supremum tamen semper apud Germanos obtinuit gradum. nec superior hoc, antiquis temporibus, ordo, nam, *rex, princeps, comes*, muniorum in administrandâ civitate erant vocabula, non ordinum; ut pluribus documentis infrâ patebit. Ceterùm nobiles homines, uti nunc etiam vulgò in Germaniâ patrio sermone adpellantur *die Adellente, & die Adelen*; aliâque dialecto, *Eddellude, & Eddelen*; & ipsa nobilitas *der Adel*: sic olim homines dicebantur, pro dialectorum varietate, *thi Adalinge, Athalinge, Aethelinge, Eddelinge*; haud dubiè ab illo primitivo nobilitatis vocabulo *Adal*, sive *Athal, Athel, & Adel*. *Adalingi* sunt in veteri carmine ad Hludovicum regem: & apud Paul. Diaconum, rer.
 20 Langobardicar. lib. 1, cap. XXI: ubi, Langobardorum regibus VIII enumeratis, hæc addit: *Hi omnes Adalingi fuerunt. sic enim apud eos quedam nobilis prosapia vocabatur*. Non quædam, mehercules, apud Langobardos, sed quævis apud omnes Germaniæ nationes. In legibus Canuti regis dicuntur *Aethelinge*: in veteri Saxonum chronico Theutisco, *Edelinge*: in Otridi euangelio Theutisco *Edlinge*: apud Hucbaldum, & Nithardum, *Edlinge*. Hæc de adpellatione. Morem nunc in Germaniâ nobiles observant, uti extra urbeis atque opida, in propriis agris prædiisque habitent. maximâque in parte Germaniæ, si quis nobilis in opidum sese, commorandi gratiâ, cum familiâ conferat, opidanorumque utatur jure ac legibus; nobilitatem suam contaminare, adeoque amittere ducitur. Priscis Germanis eundem observatum fuisse morem in agris extra vicos habitandi,
 30 haud equidem dubito. nam reges quoque civitatum, sive nationum, ædificia sua in agris, sive silvis habuisse seorsim, ex veterum scriptorum lectione disco. Vnum atque alterum adduxisse exemplum sufficiet. Cæsar, belli Gallici comment. VI, de Ambiorige, Eburonum, Germanicæ gentis in Galliâ, rege: *sed hoc quoque factum est, quòd ædificia circumdato silvâ (ut sunt ferè domicilia Gallorum, qui, vitandi æstus causâ, plerumque silvarum ac fluminum petunt propinquitates) comites, familiaresque ejus angusto in loco equitum nostrorum vim paullisper sustinuerunt*. Ammianus Marcellinus, lib. XVIII: *Post quos statim rex quoque Vadomarius venit: cuius erat domicilium contra Rauracos*; id est, contra Rauracorum Augustam; ut infrâ suo loco ostendetur. Huc etiam id accedit argumentum, quod à vicis, id est, à burgis, incolæ eorum dicti fuere *burger*; qui nunc, opida incolas, opidani, sive cives vulgò vocantur Latine loquentibus. Ex nobilitate tamen sumebantur
 40 olim, qui vel omnem civitatem, vel singulos ejus pagos, vicosve regebant, ac jura reddebant: ut infrâ patebit. Atque hæc sunt, quæ de antiquâ nostrâ nobilitate ex veterum auctorum monumentis eruere licuit.

Proximus ab hoc ordo fuit INGENUORUM, sive LIBERORUM hominum: quos patrio sermone *thi Frilinge* fuisse adpellatos, quasi dicas *die Freien*, & aliâ dialecto *de Fryen*; suprâ ex Hucbaldo atque Nithardo cognovimus. Dicti autem fuere *Frilingi*, id est, *liberi*; quia nobilibus non erant subjecti: sed suo jure, ut nunc opidani, vivebant. Suprà, cap. XIII, ostendi, vicos priscis Germanis patrio vocabulo fuisse dictos *burg*, à quo eisdem *frilingos* adpellationem accepisse *burgariorum*, patriâ lingvâ
 50 *thi burger*, nemini dubium esse potest. Cæsar in prædicto commentario; *In omni, inquit, Galliâ eorum hominum, qui aliquo sunt numero, atque honore, genera sunt duo: alterum druidum, alterum equitum. nam plebs penè servorum habetur loco: qua per se nihil audet, & nulli adhibetur consilio*. Plebis vocabulo etiam Germanorum sæpè adpellantur *frilingi* sive *burgarii*, Tacito, Marcellino, & aliis scriptoribus. Ille plebis apud Gallos contemptus an ex aristocraticâ civitatum administratione, quam illos à Græcis Massiliensibus habuisse infrâ ostendam, natus sit, equidem nescio. apud Germanos certè *burgarii* longè meliori honore adfecti fuere. quod vel uno Taciti testimonio probari potest. is enim ita tradit in libro de Germaniâ: *Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. Centeni*
 I 4 *singulis*

singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. Atque hæc breviter de ingenuis, sive frilingis.

Libertorum genus quale fuerit, uti commodè explicemus; SERVORVM ordo, ex quo illi oriebantur, antè dicendus erit. Horum duo fuisse genera deprehendo. De utroque ita noster, in eodem libro: *Aleam, quod mirere, sobrii inter seria exercent; tantà lucrandi, perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate, & de corpore contendant. Victus voluntariam servitutem adit. Servos conditionis hujus per commercia tradunt; ut se quoque pudore victoria exsolvant. Ceteris servis non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur. suam quisque sedem, suos penates regit. frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit. & servus hæcenus parat. cetera domus officia uxor & liberi exsequuntur. aut certè servi illi alteri, per commercia traditi; vel etiam bello capti. Seneca, epistolâ XLVII: *Varianâ clade, quam Romani in Germaniâ acceperunt, quam multos splendidissimè natos, senatorum per militiam auspicientes gradum, fortuna depressit: alium ex illis pastorem, alium custodem case fecit.* Inter se etiam Germanorum populi quum bella gererent, captos bello in servitutem duxisse, patet ex Taciti annalium XIII. *Ansbriorum, inquit auctor, gens retro ad Vspios & Tubantes concessit. quorum terris exacti, cum Caros, dein Cheruscos petissent, errore longo, hospites, egeni, hostes, in alieno, quod juvenitus erat, caduntur. imbellis atas in prædam divisa est.* Hujus quoque generis servi in bella euntibus dominis ministrabant. sic namque idem Tacitus, annal. XII, quum Romani milites Caros, prædam prope Rhenum & Magontiacum agenteis, circumvenissent; *Aulta, inquit, lætitia, quòd quosdam è clade Varianâ, post quadragesimum annum, servitio excemerant.* Ceteri illi servi nihil aliud erant, quàm qui nunc in Germaniâ patrio sermone dicuntur *die bauer, & variante dialecto, de buren;* singuli verò *ein baur, & buur;* vocibus contractis à *bauer & buer;* quæ propriè significant *agri cultorem, agricolam, sive colonum.* nam *bauen & buen* est *colere;* à quo etiam *colonus* Latinis dictus est. Quin hodiè etiam Germanorum nobilium, maximè oceanum accolentium coloni, penè ut mancipia habentur. opeisque, seu censum si quis nobilis viri computare velit, per numerum colonorum vulgò indicatur. Conditiones tamen, ut olim, officiaque certa sunt præscripta. ultra quæ si quid dominus imperet; non magis nunc, quàm olim, parère teneret colonus. Addit tamen, quod magni juris erat, auctor his verbis: *Verberare servum, ac vinculis, & opere coercere, rarum. occidere solent: non disciplinâ, & severitate: sed impetu, & irâ, ut inimicum; nisi quòd impune.* Hæcenus igitur de servis.*

De LIBERTIS hæc continuò modò dictis subnectit auctor: *Liberti non multum supra servos sunt: rarò aliquod momentum in domo, numquàm in civitate. exceptis dumtaxat iis gentibus, qua regnantur. ibi enim & super nobiles ascendunt; nempe à regibus sublatis. apud ceteros, impares libertini libertatis argumentum sunt.* Quòd ait eos non multum supra servos esse: id etiam Hucbaldus atque Nithardus indicant, dum *servileis* adpellant. Nimirum, servi erant, à dominis manumissi; domus officia, aliaque domini negotia curantes. nihilque aliud ordo eorum fuit, quàm auspiciatio libertatis: quàm denique LIBERTINI, illorum liberi, consequebantur. Glossarium antiquum Latinotheuticum: *Libertini, Frilazzi.* Lex Bajuvariorum; *Manumissa, quam Frilazin* vocant. Germanicâ nunc lingvâ dixeris, *die Freigelassene*, id est, *in libertatem dimissi.* Nithardo dicuntur simplici vocabulo *Lazzi* & Hucbaldo *Lassi*: quasi dicas *die Gelassene*, id est, *dimissi.* Ceterum libertatem hos consequutos, cum aliis, tum eâ potissimum de causâ, quâ & ipsi ingenui nobilitatem consequentur, nempe ob egregia in bellis facinora, maximè probabile est; quando hæc sine laudis ac gloria præmio numquàm transmittebatur.

Atque hæc ferè sunt, quæ de IV præcùm Germanorum ordinibus ex veterum monumentis adnotare datum est. De clientibus nobilium, qui & ipsi ut liberti sunt habiti, vel paulo inferiore loco, infra dicitur; ubi de fœderibus, & clientelis civitatum erit sermo.

CAPUT XVI.

50

De cultu corporum, atque vestitu: item de cubitu.

DE habitu corporum suprâ quia dictum est, nunc de cultu eorum atque vestitu agamus. Toto ferè terrarum orbe notis compunxisse antiquitus corpora genteis, cuius, monumenta veterum scrutanti, perspicere facillimum est. Idem hodièque fieri in extero orbe apud Americanos, vulgò notum. Unde certissimum documentum, morem hunc esse vetustissimum, jam inde ab urbis Babylonicæ ædificatione, ac disper-